

REKOMANDIME

Si rezultat i procesit të hulumtimit dhe analizës së të dhënave në kuadër të aktiviteteve për luftë kundër dezinformatave, Fondacioni "Metamorfozis" i propozon rekomandimet e mëposhtme si bazë për veprim të përbashkët shoqëror për zgjidhjen e këtij problemi:

- Është e domosdoshme një qasje sistemore për ndërtimin e kulturës së mendimit kritik dhe dialogut shoqëror në të gjitha nivelet, duke filluar nga sistemi arsimor, marrëdhënia me institucionet dhe palët e interesuara nga të gjithë sektorët, si dhe në nivel familjar dhe individual.
- Duke e marrë parasysh polarizimin e lartë të shoqërisë në më shumë linja, gjatë përgatitjes së intervenimeve kundër dezinformatave është me rëndësi të miratohen vendime të bazuara në të dhëna mbi atë nëse në një situatë të caktuar do ishte efektive të përdoret qasje konfrontuese (përmes së cilës mund të përforcohet polarizimi), apo të insistohet që përmes dialogut të gjerë dhe inkluziv shoqëror tu jepet mundësi të gjitha palëve të rikonsiderojnë një pjesë të vlerave, këndvështrimeve dhe mendimeve të tyre.
- Ekspozimi ndaj teorive të konspiracionit dhe narrativeve të tjera alternative është pasojë e faktorëve strukturorë që duhet të adresohen me programe konkrete, në vend të patologjizimit ose praktikave të politizimit, refuzimit apo injorimit.

REKOMANDIME PËR INSTITUCIONET SHETËRORE

- Është e nevojshme që institucionet, në partneritetin me mediat dhe organizatat qytetare, të krijojnë politika dhe mekanizma për zhvillimin e edukimit mediatic dhe rritjen e rezistencës ndaj dezinformatave.
- Gjatë kësaj, duhet t'i përditësojnë edhe kodet e etikës që kanë të bëjnë me punonjësit e tyre me qëllim të përfshirjes në betejën kundër dezinformatave si vlerë themelore dhe zhvillimin e mëtejshëm të procedurave të duhura të punës.
- Të gjitha institucionet, e posaçërisht ato nga fusha e shëndetësisë, duhet t'i mbështesin mediat, shërbimet, organizatat që punojnë në mënyrë direkte në zbulimin e dezinformatave lidhur me COVID-19 përmes promovimit të përmbajtjeve të përpiluara në profilet e tyre nëpër rrjetet sociale dhe në ueb faqet.
- Institucionet shtetërore të pushtetit ligjdhënës dhe atij ekzekutiv duhet të ndërmarrin rol proaktiv në përforcimin e kapaciteteve financiare të mediave, si dhe në krijimin e një ambienti më të volitshëm për investime financiare në industrinë mediatike.
- Me rëndësi të veçantë është që të investohet në përforcimin e vetëdijes për rolin e mediave si forcë lëvizëse e demokracisë në shoqëri, ndërsa përmirësimi i gjendjes me mediat duhet të trajtohet si qëllim strategjik.
- Ministria e Arsimit dhe Shkencës, në bashkëpunim me Ministrinë e Shëndetësisë, të formojë një fond të veçantë për mundësimin e bashkëpunimit me komunitetin akademik, universitetet dhe institucionet shkencore në drejtim të implementimit edhe të hulumtimeve shkencore për prezencën e dezinformatave lidhur me COVID-19
- Qeveria e RMV-së duhet sa më parë ta zbatojë plotësisht „Planin aksional për veprim me vendosmëri kundër përhapjes së dezinformatave”, versioni draft i të cilit u prezantua për publikun më 24 korrik të vitit 2019, me ç'rast është me rëndësi të veçantë ta përforcojë dhe ta kompletojë zbatimin e pjesës së dytë të aksional me titull „Masat proaktive”:
 - Ta aktivizojë grupin aksional të përbërë nga funksionarë të nivelit më të lartë;
 - Të implementohen fushatat e parapara edukative dhe atë edhe ajo që është e dedikuar për publikun, por edhe e brendshme, që është e dedikuar për të punësuarit dhe funksionarët në administratën publike;
 - Të vazhdojë diskutimi me mediat dhe organizatat joqeveritare për mënyrën e mbështetjes për prodhimin e përmbajtjeve mediatike në temën e luftës kundër dezinformatave.
- Institucionet shtetërore duhet të iniciojnë një proces për krijimin e një strategjie shtetërore për luftë kundër dezinformatave e cila do t'i marrë parasysh edhe përvojat nga implementimi i Planit aksional, si dhe nevojat për përditësimin e tij në kushte të pandemisë.

REKOMANDIME KOMPANITË PRIVATE, AGJENCITË E MARKETINGUT DHE REKLAMUESIT E TJERË QË U MUNDËSOJNË PUNË SHTËPIVE MEDIATIKE

- Shpallësit duhet t'i përditësojnë kodet e tyre etike dhe politikat e tyre për përgjegjësi korporative shoqërore me kritere që do të mundësojnë verifikim të rregullt (monitoring) për atë nëse me mjetet e tyre sponsorizohen media që përhapin dezinformata.

REKOMANDIME PËR PUNONJËSIT MEDIATIK INDIVIDUAL, GJEGJËSISHT GAZETARËT

- Punonjësit mediatik, si dhe mediat në përgjithësi, duhet të angazhohen për respektim më të madh të standardeve profesionale dhe etike në gazetari, si dhe rritje të zbatimit të mjeteve për vetë-rregullim.
- Mediat duhet të marrin pjesë në mënyrë aktive në luftën kundër të gjitha llojeve të dezinformatave dhe të promovojnë edukimit mediatik përmes rritjes së cilësisë dhe larmishmërisë të programeve mediatike me karakter edukativo-informativ.
- Në rast se nuk kanë përmbytje të tyre, të angazhohen për transmetim të përmbytjeve të përpunuara nga të gjithë shërbimet e tjerë për verifikim të fakteve ose media që në kuadër të punës së tyre rregullisht debankojnë dezinformata.

REKOMANDIME PËR ORGANIZATAT MEDIATIKE PROFESIONALE DHE TRUPAT E NGJASHËM

- Është e nevojshme që të rritet bashkëpunimi midis organizatave profesionale mediatike si dhe institucioneve të tjera që janë relevante për sektorin mediatik.
- Me rëndësi të veçantë është që sa më shumë të promovohen mekanizmat e vetë-rregullimit si mjet përmes të cilit qytetarët kanë mundësi të tregojnë keqpërdorimet nga ana e mediave jo etike.
- Gjithashtu është me rëndësi që aktivitetet publike për verifikimin e fakteve të afirmohen si një formë e vetë-rregullimit në kuadër të komunitetit mediatik, por edhe si mjet për nxitjen e debatit publik në lidhje me cilësinë e përmbytjeve mediatike dhe një lloj edukimi joformal me të cilin standardet profesionale në mënyrë praktike afrohen deri te publiku i gjerë.

REKOMANDIME PËR ORGANIZATAT QYTETARE

- Organizatat qytetare duhet të vazhdojnë me krijimin dhe akumulimin e njohurive lidhur me problemin e dezinformatave, duke ndërtuar arkiva me përmbytje në të cilat do të grumbullohen njohuri dhe sqarime mbi manipulimet e zbuluara dhe dezinformatat, të cilat do të publikohen me licenca që lejojnë shfrytëzim nga trupa të tjerë. Shembull për resurs të këtyllë është ueb-faqja e KriThink (crithink.mk) që përmban arkiv të shkrimeve analitike dhe edukative dhe një e-bibliotekë me përmbytje multimediale, publikime digjitale dhe materiale për trajnime. Në këtë mënyrë secila nga organizatat e qytetarëve do të mund t'i shkarkojë përmbytjet dhe t'i shpërndajë ato nëpër ueb-faqet e veta ose rrjete sociale, të iniciojë dhe të udhëheqë projekte për trajnime të target grupeve të tyre, si dhe të kontribuojë me përmbytjet e veta në mënyrën e njëjtë.
- Sa më shumë organizata të angazhohen që të fillojnë me projektet e tyre me të cilat do të punojnë mbi vetëdijen publike për dezinformatat ose të kyçen nëpër projekte të asaj pjese të sektorit joqeveritar që tashmë punon në debankimin e dezinformatave. Pastaj, të punojnë për diverzifikimin e target grupeve nga komunitetet e tyre për të cilat do të konstatojnë se janë më të ekspozuara ndaj ndikimit negativ të dezinformatave. Të krijohen qasje të ndryshme për sqarimin e dëmit nga dezinformatat tek grup-moshat e ndryshme, me theks të veçantë te të rinjtë.
- Organizatat qytetare duhet të krijojnë përmbytje dhe fushata promovuese me të cilat opinionit do t'i prezantohen narrativet pozitive, të bazuara në fakte, në të cilat do të paraqiten masat për parandalimin e përhapjes së epidemisë dhe dobisë nga vaksinimi, me qëllim që të ulët hezitimi në lidhje me vaksinimin (vaccine hesitancy), por edhe kundërshtimi i përdorimit të vaksinave kundër COVID-19.
- Më shumë organizata qytetare lokale dhe grassroots duhet të kyçen në përpjekjet për rritjen e edukimit mediatik dhe mendimit kritik në komunitetet e tyre edhe atë në të gjitha nivelet: përmes kurikulave të cilat do t'i trajtojnë në mënyrë të pavarur ose në bashkëpunim me komunitetin akademik, të zhvilluara posaçërisht për luftë kundër dezinformatave për COVID-19, duke u thirrur në praktikën aktuale të verifikuesve të fakteve në vendin tonë.
- Organizatat qytetare që punojnë në fushën e edukimit mediatik dhe verifikimit të fakteve do ta rrisin ndikimin e tyre dhe mundësitë për bashkëpunim me kyçjen në Rrjetin kombëtar për edukimit mediatik dhe rrjetet rajonale ose ndërkombëtare të dedikuara për luftë kundër dezinformatave.
- Organizatat qytetare duhet të fillojnë aktivitete për lobim dhe përfaqësim para pushtetit me qëllim që të rritet mbështetja e institucioneve publike dhe shtetërore në luftën kundër dezinformatave dhe përforcimin e edukimit mediatik dhe mendimit kritik, si dhe të insistohet që trupat adekuat shtetërore (prokuroria, gjykatat) t'i zbatojnë ligjet relevante kundrejt mosnëndshkueshmërisë, ndërsa Qeveria të vazhdojë të krijojë dhe të zbatojë dokumente për politika publike, duke filluar nga pjesa e dytë e Planit aksionar për luftë me vendosmëri kundër dezinformatave.